

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 4
“GRADUATE SCHOOL CONFERENCE 2022 iHappiness: ความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัล”

**รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียน
ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีประสิทธิภาพ
School education management model
under the Office of the Basic Education Commission to be effective**

ณัฐกาญจน์ ญาณแขก และ ผศ.ดร.ธดา สิทธิธาดา
หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
E-mail: s๖๔๕๖๑๘๐๒๐๐๕@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

การบริหารและการจัดการศึกษาในปัจจุบัน ประสบปัญหาด้านคุณภาพ จำนวนเด็กนักเรียนลดลง เนื่องจากอัตราการเกิดของประชากรลดลง ส่งผลให้โรงเรียนประถมศึกษาในภาครัฐจำนวนมากมีขนาดเล็กลง นักเรียนขาดโอกาสในการศึกษา เกิดความเหลื่อมล้ำ ครูไม่ครบชั้น ครูไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอน รายกลุ่มสาระการเรียนรู้ ขาดอุปกรณ์แหล่งเรียนรู้ที่ทันสมัยและมีคุณภาพ นอกจากโรงเรียนประถมศึกษาที่มีขนาดเล็กลง โรงเรียนมัธยมศึกษาที่อยู่รอบนอกในระดับอำเภอมีจำนวนนักเรียนลดลงอย่างต่อเนื่อง สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากผู้ปกครองที่มีรายได้สูงนิยมส่งบุตรหลานเข้าไปเรียนในโรงเรียนเอกชนนิยมประจำจังหวัด ซึ่งมีความพร้อมทั้งอาคารสถานที่ อุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน ส่งผลให้โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาที่มีอัตราการแข่งขันสูง มีจำนวนนักเรียนเกินอัตราต่อห้องเรียนพื้นที่ไม่พอเพียงต่อการจัดการเรียนรู้ จากปัญหาดังกล่าว จึงมีการบูรณาการด้านการศึกษา เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเสมอภาคทางการศึกษา และยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน โดยใช้รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนที่มีความเป็นอิสระในการบริหารจัดการศึกษา โดยแบ่งการบริหารจัดการศึกษาเป็น ๓ ประเภท ได้แก่ โรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา โรงเรียนคุณภาพระดับมัธยมศึกษา และโรงเรียนขนาดเล็กที่ดำรงอยู่ได้ด้วยตนเอง (Stand Alone)

คำสำคัญ: การบริหารจัดการศึกษา, โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ประสิทธิภาพ

Abstract

Administration and management of current education experiencing quality problems The number of schoolchildren has declined as the fertility rate declines. As a result, many public primary schools are smaller. students lack educational opportunities inequality teachers are not complete Teachers are insufficient to manage to teach and learn subject groups. Lack of modern and quality learning resources In addition to primary schools smaller Secondary schools in the outskirts of the district have a continuous decline in student numbers. Part of the reason is that high-income parents prefer to send their children to popular schools in the province, which are equipped with both buildings. modern

technology equipment for teaching and learning, as a result, the secondary school has a highly competitive rate. There are more students than the rate per classroom, and the space is insufficient. for learning management from such problems Therefore, education is integrated. to reduce inequality, create equality in education, and sustainably upgrade the quality of education by using a school education management model that is independent in educational administration The educational administration is divided into ๓ types, namely primary school quality. Secondary school quality and a small self-sustaining school (Stand Alone).

Keywords: Educational Administration, 2022, School under the Office of the Basic Education Commission, Effective

บทนำ

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เป็นครั้งแรกในมาตรา ๔๓ ความว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” และสานต่อเจตนารมณ์ไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๔๙ ความว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพหรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบากต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่งและการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น” (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๔๓) เมื่อพิจารณาจากกฎหมายที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาโดยสถานศึกษานิติบุคคลในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๓ ได้กำหนดสาระสำคัญเกี่ยวกับด้านการบริหารงานจัดการศึกษาตาม มาตรา ๓๙ กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการมีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาใน ๔ ฝ่าย ได้แก่ การบริหารวิชาการ งบประมาณ บุคคลและการบริหารทั่วไป ไปยังสถานศึกษาโดยตรงเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มาตรา ๓๕ ได้กำหนดให้สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีสถานะเป็น “นิติบุคคล” เพื่อให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งและคล่องตัว (พระราชบัญญัติการศึกษา, ๒๕๕๓) การบริหารโรงเรียนนิติบุคคลเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริม ยกระดับคุณภาพ มาตรฐานประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ของโรงเรียนสูงขึ้น และยังส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน (พีรานุช ไชยพิเดช, ๒๕๕๘) อีกทั้งยังเป็นส่วนสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีความเข้มแข็ง นำไปสู่การบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนนิติบุคคลให้มีประสิทธิภาพ ย่อมมีความแตกต่างกันออกไป ซึ่งในบทความนี้จะกล่าวถึงรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนนิติบุคคล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และรูปแบบการบูรณาการด้านการศึกษาของโรงเรียนที่มีความเป็นอิสระในการบริหารจัดการศึกษา

ตามมาตรา ๓๙ แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ประกอบกับมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้กำหนดให้กระทรวง

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 4

“GRADUATE SCHOOL CONFERENCE 2022 iHappiness: ความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัล”

กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านการบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา โดยตรง อีกทั้ง แผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา ได้กำหนดกิจกรรมปฏิรูปประเทศที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง อย่างมีนัยสำคัญ (Big Rock) โดยมีประเด็นปฏิรูปสำคัญที่ต้องดำเนินการเร่งด่วน คือ การสนับสนุนสถานศึกษา ให้มีความเป็นอิสระ และจากรายงานการวิจัยประเมินผลการกระจายอำนาจ การบริหารและการจัดการศึกษา ให้เขตพื้นที่การศึกษา ในปี ๒๕๔๙ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา พบว่า การดำเนินงานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ (และที่แก้ไขเพิ่มเติม) ในด้านการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะในระดับสถานศึกษาแม้จะมีการกระจายอำนาจ ลงสู่สถานศึกษาและเสริมสร้างความ เข้มแข็งให้สถานศึกษามากขึ้น แต่ก็ยังพบว่าสถานศึกษายังไม่ได้รับการ กระจายอำนาจอย่างแท้จริง โดยสถานศึกษายังไม่สามารถบริหารจัดการศึกษาได้ด้วยตนเองอย่างมีอิสระ และ คณะกรรมการสถานศึกษายังมีบทบาทน้อยในการบริหารจัดการสถานศึกษาเนื่องจากมีข้อจำกัดหลายประการ โดยเฉพาะข้อจำกัดทางกฎหมาย

เมื่อปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ มีนโยบายมอบให้สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานดำเนินโครงการโรงเรียนนิติบุคคล โดยมีประเด็นสำคัญ คือ

๑) เพื่อให้ทราบถึงความสำคัญของโรงเรียนนิติบุคคลในการจัดทำโครงการแนวทางการกระจาย อำนาจให้โรงเรียนเป็นนิติบุคคล

๒) เพื่อให้โรงเรียนมีอิสระในการบริหารจัดการการศึกษาทั้ง ๔ ด้าน (ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป) มีความยืดหยุ่น คล่องตัว

๓) สามารถบริหารจัดการศึกษาภายใต้การดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อขับเคลื่อนให้โรงเรียนเป็นนิติบุคคล และดำเนินการสำรวจเก็บข้อมูลความคิดเห็น ปัญหา อุปสรรค และปัจจัย ความสำเร็จในการส่งเสริมและ สนับสนุนให้โรงเรียนเป็นนิติบุคคลในรูปแบบออนไลน์ เพื่อยกร่างรูปแบบและแนวทางการกระจายอำนาจ ทั้ง ๔ ด้าน ให้มีความชัดเจน โดยกำหนดรูปแบบการบริหารโรงเรียนนิติบุคคล ไว้ ๒ รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ ๑ สถานศึกษา กึ่งกำกับ คือ สถานศึกษาที่ได้รับอำนาจให้บริหารจัดการเต็มรูปแบบ (โดยเทียบเคียงสถานศึกษาแบบองค์การมหาชน มอบอำนาจให้โรงเรียน ๑๐๐%)

รูปแบบที่ ๒ สถานศึกษา ที่นอกเหนือจากสถานศึกษาประเภทที่ ๑ แบ่งย่อยออกเป็น ๔ ลักษณะ โดยใช้การบริหารงานทั้ง ๔ งาน ๘๑ ภารกิจเป็นตัวตั้ง ดังนี้

๑) รูปแบบการบริหารจัดการโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีการบริหาร และ จัดการศึกษาโดยมีสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลัก

๒) รูปแบบการบริหารจัดการโดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

๓) รูปแบบการบริหารจัดการโดยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

๔) รูปแบบการบริหารจัดการโดยคณะกรรมการบริหารโรงเรียน

ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้แถลงนโยบายการจัดการ การศึกษา ข้อ ๔ การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารและการจัดการศึกษา โดยการส่งเสริมสนับสนุน สถานศึกษาให้มีความเป็นอิสระและคล่องตัว การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา โดยใช้ จังหวัดเป็นฐาน โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายการศึกษาแห่งชาติที่ได้รับการปรับปรุงเพื่อกำหนดให้มีระบบ

บริหารและการจัดการ รวมถึงการจัดโครงสร้างหน่วยงานให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ สถานศึกษาให้มีความเป็นอิสระและคล่องตัว การบริหารและการจัดการศึกษาโดยใช้จังหวัดเป็นฐาน มีระบบ การบริหารงานบุคคลโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ทั้งนี้ กระทรวงศึกษาธิการได้มีประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔ ข้อ ๖ การปรับสมดุล และ พัฒนาระบบการบริหารจัดการ โดยการสนับสนุนให้สถานศึกษาเป็นนิติบุคคล เพื่อให้สามารถบริหารจัดการ การศึกษาให้มีความเป็นอิสระและมีประสิทธิภาพ ภายใต้กรอบแนวทางของกระทรวงศึกษาธิการ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษา มีความเป็น อิสระ มีความคล่องตัวตามบริบทที่แท้จริง โดยส่งเสริมการกระจายอำนาจให้สถานศึกษา มีความเป็น อิสระ ในการบริหารและการจัดการศึกษาตามบริบทของโรงเรียน ซึ่งมีรูปแบบการบริหารและการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐาน “โรงเรียนนิติบุคคล” แบ่งเป็น ๓ รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ ๑ คือ โรงเรียนนิติบุคคลตามรูปแบบองค์การมหาชน (โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์)

รูปแบบที่ ๒ คือโรงเรียนนิติบุคคลในกำกับของรัฐที่ใช้ระบบ

รูปแบบที่ ๓ คือ โรงเรียนที่มีความเป็นอิสระในการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ซึ่งรูปแบบที่ ๒ มุ่งเน้นโรงเรียนนำร่อง ระยะที่ ๑ ได้แก่ โรงเรียนวัดฤประสงค์พิเศษ กลุ่มโรงเรียน วิทยาศาสตร์จุฬาภรณราชวิทยาลัย (Princess Chulabhorn Science High School) จำนวน ๑๒ แห่ง และ รูปแบบที่ ๓ มุ่งเน้นโรงเรียนนำร่อง ระยะที่ ๑ ได้แก่ โรงเรียนคุณภาพประถมศึกษา โรงเรียนคุณภาพ มัธยมศึกษา และ โรงเรียนขนาดเล็กที่ดำรงอยู่ได้ด้วยตนเอง (Stand Alone)

ในช่วงปลายปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔ – ๒๕๖๕ พบว่า การจัดการศึกษาของประเทศไทยในระดับ ปฐมวัยและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีจำนวนประชากรในวัยเด็กที่มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลต่อ การเพิ่มขึ้นของจำนวนโรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียนน้อยกว่า ๑๒๐ คน กระจุกกระจายตามหมู่บ้านจำนวนมาก โรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ประสบปัญหาคล้ายคลึงกันใน ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านการบริหารจัดการ เกิดจาก จำนวนนักเรียนลดลงทำให้มีอัตราส่วนครูต่อนักเรียนลดลง นักเรียนต่อห้องเรียนต่ำกว่ามาตรฐานค่าใช้จ่ายต่อ หัวสูงกว่าโรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดใหญ่ นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนขนาดเล็กอีกจำนวนหนึ่งที่อยู่ใน พื้นที่ที่มีลักษณะพิเศษ เช่น พื้นที่ห่างไกล พื้นที่บนภูเขาสูง บนเกาะ ชายขอบของประเทศ จึงทำให้การบริหาร จัดการให้เกิดประสิทธิภาพยากลำบากส่งผลให้คุณภาพการจัดการศึกษาอย่างไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควร ๒) ด้านการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนขนาดเล็ก มีครูไม่ครบชั้น ครูส่วนใหญ่ขาดทักษะในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนในสภาพที่ครูไม่ครบชั้นและนักเรียนมีจำนวนน้อยในแต่ละชั้น หลักสูตรและแผนการจัดการ เรียนรู้ไม่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน สื่อการเรียนการสอนและแหล่งการเรียนรู้มีจำนวนจำกัด ซึ่งส่งผลให้ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ๓) ด้านความพร้อมทางปัจจัยของโรงเรียนและด้านการมีส่วนร่วมในการ พัฒนาโรงเรียน ในการจัดสรรงบประมาณให้กับโรงเรียนที่ผ่านมาได้ใช้เกณฑ์จำนวนนักเรียนในการจัดสรร งบประมาณจึงทำให้โรงเรียนขนาดเล็กได้รับจัดสรรงบประมาณและบุคลากรไม่เพียงพอต่อการบริหาร จัดการศึกษาภายในโรงเรียน ๔) ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาประสิทธิภาพของการศึกษา ในรูปของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ยังมีบทบาทไม่มากนัก และมีโรงเรียนเพียงส่วนน้อยที่มีความ ร่วมมือทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่นในการสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน (สถาบันส่งเสริมการสอน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, ๒๕๖๓) ปัญหาด้านความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่เชื่อมโยงมาจากจำนวน ประชากรวัยเด็กลดลง สภาพสังคมและเศรษฐกิจที่มีความแตกต่างกันมากส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำทางการ

ศึกษาโดยเฉพาะครอบครัวที่มีรายได้น้อยขาดความพร้อมในการดูแลเด็กทำให้สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของประเทศมีแนวโน้มสูงขึ้น เช่น ปัญหาเด็กในช่วงอายุก่อนวัยเรียนที่ไม่ได้เข้าไปอยู่ในระบบการศึกษาปฐมวัยมีสัดส่วนสูงกว่าร้อยละ ๑๐ (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี, ๒๕๖๓) ซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นเด็กจากครอบครัวที่มีรายได้น้อยส่งผลต่อการอ่านออกเขียนได้ ทักษะการเรียนรู้ และความเสี่ยงต่อการออกจากระบบการศึกษาก่อนการสำเร็จการศึกษาภาคบังคับ ไม่ได้รับการพัฒนาทักษะอาชีพจึงเป็นอุปสรรคในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นอย่างยิ่งต่อเนื่องไปจนถึงการขาดโอกาสทางการศึกษาและความเสมอภาคทางการศึกษา (Inequality education) ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะมีนโยบายการเรียนฟรี ๑๕ ปีมาอย่างต่อเนื่องกลับพบว่า เด็กยังขาดโอกาสทางการศึกษาที่จะเข้าถึงการศึกษามีคุณภาพ ประกอบกับปัจจัยด้านที่ตั้งของโรงเรียน คุณภาพของอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน การจัดการด้านงบประมาณ การขาดแคลนบุคลากรเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเพิ่มของอัตราการขาดโอกาสทางการศึกษาในภาพรวม

ในขณะเดียวกันการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา พบว่า สถานศึกษาขนาดใหญ่ที่มีชื่อเสียงส่วนใหญ่มักกระจุกตัวอยู่ในเมืองซึ่งเป็นส่วนน้อยของสถานศึกษาทั้งหมด ไม่ได้กระจายไปทั่วทั้งประเทศอย่างทั่วถึงส่งผลให้เกิดอัตราการแข่งขันสูงของโรงเรียนในจังหวัด ส่วนหนึ่งอาจเกิดจากความไม่มั่นใจของผู้ปกครองต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนในชนบทใกล้บ้าน ซึ่งอาจพิจารณาจากสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ความไม่เท่าเทียมกันของมาตรฐานของสถานศึกษา ทำให้เด็กต้องการเรียนโรงเรียนที่มีคุณภาพมากกว่า จึงเกิดความเหลื่อมล้ำอย่างเห็นได้ชัดในสังคมเมืองและสังคมชนบท ในโรงเรียนแข่งขันสูงจึงเกิดภาวะนักเรียนเกินอัตราต่อห้องเรียนโรงเรียน เกิดความแออัดคับแคบของโรงเรียน โรงเรียนมีพื้นที่ไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนรู้ ในทางกลับกันโรงเรียนในชนบทกลับมีนักเรียนเข้าเรียนน้อยและส่วนใหญ่เป็นนักเรียนที่ครอบครัวมีรายได้น้อยไม่สามารถส่งบุตรหลานไปเรียนในโรงเรียนแข่งขันสูงได้ ถึงแม้จะมีการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาไปสู่จังหวัดหากแต่ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษายังคงอยู่และมีแนวโน้มสูงขึ้นตามสภาพของเศรษฐกิจของพื้นที่ (คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา, ๒๕๖๓)

สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหาการจัดการศึกษาของประเทศไทยจากรายงานของเวิลด์แบงก์ (World Bank) ได้มีข้อเสนอให้ประเทศไทยแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่กำลังถูกซ้ำเติมจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-๑๙ ในกระบวนการจัดการศึกษาควรนำเทคโนโลยีมาเชื่อมโยงการจัดการศึกษา พร้อมกับการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ดิจิทัลต่าง ๆ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและการเข้าถึงการจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพมีการลงทุนในครูโดยการฝึกอบรมความรู้ทางด้านวิชาชีพ และทักษะ การสอน เพื่อพัฒนาศักยภาพในการจัดการเรียนการสอน และมีความยืดหยุ่นต่อสถานการณ์ต่าง ๆ มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน เพื่อให้ นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา ตามนโยบายการลงทุนของภาครัฐ อีกทั้งต้องให้ความสำคัญคุ้มครองและปกป้องเยาวชนไม่ให้ถูกซ้ำเติมจากการคุกคามในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการคุกคามทางเพศ การล้อเลียน (Bully) และการเหยียดหยามในทุกรูปแบบ ในการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ดิจิทัลต่าง ๆ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและการเข้าถึงการจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ (ภูมิศรัณย์ ทองเลียมผาค, ๒๕๖๓) ซึ่งสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) ได้ระบุความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งมีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ โดยคนไทยมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่รอบด้าน และมีสุขภาพที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์

อดออม โอบอ้อมอารีมีวินัย รักษาศีลธรรม และเป็นพลเมืองดีของชาติ มีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ ๒๑ มีทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาที่ ๓ และอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น มีนิสัยรักการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตสู่การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง เป็นนวัตกร นักคิด ผู้ประกอบการ เกษตรกรยุคใหม่ และอื่น ๆ โดยมีสัมมาชีพตามความถนัดของตนเอง แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ และแผนปฏิรูปด้านการศึกษา (ฉบับปรับปรุง) ที่มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและปฏิรูประบบการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ สามารถรองรับความหลากหลายของการจัดการศึกษาและตอบโจทย์การพัฒนาของโลกอนาคต โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนทุกกลุ่มวัยได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ ตามมาตรฐาน มีทักษะที่จำเป็นของโลกอนาคต สามารถแก้ไขปัญหา ปรับตัว สื่อสาร และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีวินัย มีนิสัยใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และเป็นพลเมืองที่รู้สิทธิและหน้าที่มีความความรับผิดชอบ มีจิตสาธารณะ มีความรักและความภาคภูมิใจในความเป็นไทย

ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๖๒ ให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พิจารณาดำเนินการควรวรรณโรงเรียนขนาดเล็กที่มีระยะทางห่างจากโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในตำบลเดียวกันน้อยกว่า ๖ กิโลเมตร ให้บังเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้เพิ่มสูงขึ้น เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน และลดภาระค่าใช้จ่ายงบประมาณด้านบุคลากรและการบริหารจัดการ โดยกระทรวงศึกษาธิการให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการแก้ไขปัญหาการจัดการศึกษาของประเทศและได้เร่งรัดการยกระดับคุณภาพการศึกษาให้เท่าเทียมกันทุกพื้นที่ตามภารกิจหลักตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) ในฐานะหน่วยงานเจ้าภาพแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติทุกแผนย่อยในประเด็น ๑๒ การพัฒนาการเรียนรู้ และแผนย่อยที่ ๓ ในประเด็น ๑๑ ศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต รวมทั้งแผนปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา และนโยบายรัฐบาลที่เกี่ยวข้องทั้งนโยบายหลักและนโยบายเร่งด่วน โดยประกาศเป็นนโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการภายใต้แนวคิด “ปลดล็อก ปรับเปลี่ยน เปิดกว้าง” เพื่อให้การทำงานของกระทรวงศึกษาธิการเกิดความอิสระ คล่องตัว ปรับตัวให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงโดยการปรับเรือและเปลี่ยนระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ กระชับ หลวมรวมภารกิจ เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพ รวมทั้งนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาช่วยทั้งการบริหารงานและการจัดการศึกษา ปรับเรือและเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารทรัพยากร มุ่งปฏิรูปกระบวนการวางแผน/โครงการแบบร่วมมือ บูรณาการกระบวนการจัดทำงบประมาณที่มีประสิทธิภาพ คุ่มค่า สร้างความเชื่อมั่นให้ภาคส่วนต่างๆ สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษามากยิ่งขึ้น ปรับเรือและเปลี่ยนแปลงการบริหารจัดการและพัฒนากำลังคนโดยมุ่งบริหารจัดการอัตรากำลังคนให้สอดคล้องกับการปฏิรูปองค์การ พัฒนาสมรรถนะ ความรู้ความสามารถของบุคลากรให้มีความพร้อมในการปฏิบัติงาน ปรับเรือและเปลี่ยนแปลงระบบการจัดการศึกษา และการเรียนรู้ มุ่งให้ครอบคลุมถึงการจัดการศึกษาเพื่อคุณวุฒิและการเรียนรู้ตลอดชีวิต (ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑ – ๒๕๘๐), ๒๕๖๑) โดยนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่สำคัญในแก้ไขปัญหาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านการจัดการศึกษา ตามแนวคิด “ทำโรงเรียนเล็ก ให้เป็นโรงเรียนใหญ่” คือ ๑) การบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียนน้อยกว่า ๑๒๐ คน ๒) การลดการกระจุกตัวในโรงเรียนมัธยมขนาดใหญ่ให้นักเรียนได้เรียนในโรงเรียนมัธยมคุณภาพใกล้บ้านมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนตามความถนัดเฉพาะทาง และ ๓) การเพิ่มคุณภาพให้โรงเรียนระดับประถมศึกษาที่อยู่ห่างไกล ทุ๊กกันดารและสามารถพึ่งพาตนเองได้ (STAND ALONE)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตระหนักถึงความสำคัญในการแก้ไขปัญหาโรงเรียนขนาดเล็กที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นซึ่งเป็นผลจากแนวโน้มของประชากรวัยเด็กลดลงส่งผลคุณภาพของผู้เรียน ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ ตลอดจนปัญหาอุปสรรคในการกระจายทรัพยากรให้แก่โรงเรียนในสังกัด จึงกำหนดแนวทางการสร้างโรงเรียนคุณภาพให้ชุมชนเป็น “โรงเรียนคุณภาพของชุมชน” ในระดับประถมศึกษา ยกกระดับคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาที่อยู่ในชนบทให้เป็น “โรงเรียนมัธยมศึกษาดีสี่มุมเมือง” ในระดับมัธยมศึกษา และเพิ่มคุณภาพโรงเรียนระดับประถมศึกษาที่อยู่ห่างไกลและมีความสามารถพึ่งพาตนเองในการจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพให้เป็น “โรงเรียน STAND ALONE” การขับเคลื่อนการดำเนินงานดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการได้มีคำสั่งแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิ และข้าราชการในกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการในแต่ละจังหวัด (ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๖๒)

จากนโยบายการปฏิรูปการศึกษาของรัฐบาล โดยการบริหารจัดการโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้สามารถจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพและเกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการของโรงเรียน โดยกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามนโยบาย “โรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา” “โรงเรียนคุณภาพระดับมัธยมศึกษา” และ “โรงเรียน STAND ALONE” โดยดำเนินการ ดังนี้

๑. โรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา โดยให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดำเนินการคัดเลือกโรงเรียนที่มีความพร้อม และเหมาะสมในองค์ประกอบทุกด้านเป็นโรงเรียนหลักของชุมชน มีการบริหารจัดการงบประมาณ บุคลากร สิ่งอำนวยความสะดวกให้พร้อม โดยยึดหลักการทำโรงเรียนขนาดเล็กให้เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ที่เกิดจากการรวมโรงเรียนเครือข่ายจำนวนไม่เกิน ๑๐ โรงเรียน (จำนวน ๗ – ๘ โรงเรียน) ให้เป็น ๑ กลุ่มโรงเรียน

๒. โรงเรียนคุณภาพระดับมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีบทบาทหน้าที่ในการยกระดับคุณภาพของโรงเรียนที่อยู่ในชนบทหรืออำเภอต่าง ๆ เพื่อการกระจายคุณภาพการจัดการศึกษา ซึ่งไม่ต้องให้นักเรียนเดินทางมาสมัครเข้าเรียนในโรงเรียนประจำจังหวัด หรือโรงเรียนที่มีชื่อเสียง โดยจะจัดสรรทรัพยากรทั้งด้านงบประมาณ และบุคลากรพร้อมทั้งเทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อให้เป็น “โรงเรียนคุณภาพระดับมัธยมศึกษา” ให้มีคุณภาพทัดเทียมกับโรงเรียนในจังหวัดต่อไป

๓. โรงเรียน STAND ALONE สำหรับโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล ทุรกันดาร แต่สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างมีคุณภาพ ให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ส่งเสริม สนับสนุน ให้ความช่วยเหลือในการบริหารจัดการศึกษา เพื่อให้เป็นโรงเรียนศูนย์กลางการเรียนรู้ให้ผู้ปกครอง ชุมชนเชื่อมั่น และเกิดการยอมรับ

บทสรุป

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าปัจจุบันโรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียนน้อยกว่า ๑๒๐ คน มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นซึ่งเป็นผลจากแนวโน้มของประชากรวัยเด็กลดลง ส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียน ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ ตลอดจนปัญหาอุปสรรคในการกระจายทรัพยากรให้แก่โรงเรียนในสังกัด เพื่อให้การบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนมีคุณภาพและประสิทธิภาพ สามารถก้าวทันโลกแห่งเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัย และทันต่อสถานการณ์ Covid-๑๙ และโรคอุบัติใหม่ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลต่อผู้เรียนที่ต้องมีการเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้ทันกับยุคและสมัย การที่จะเรียนรู้และปรับตัวได้ดีก็มาจากการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ และการศึกษาที่มีคุณภาพจำเป็นต้องมีระบบการศึกษาและการจัดการระบบที่ดี มีคุณภาพ และประสิทธิภาพใน

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 4

“GRADUATE SCHOOL CONFERENCE 2022 iHappiness: ความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัล”

ทุกๆด้าน ทั้งทางด้านการบริหารจัดการหลักสูตรการเรียนการสอน การพัฒนาครู การพัฒนาสื่อ และแหล่งการเรียนรู้ ตลอดจนการสร้างร่วมมือและการประสานสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรต่างๆ ดังนั้นเพื่อให้การบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนประสบความสำเร็จ ปัจจัยหนึ่ง คือ การปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน นั่นก็คือ การขับเคลื่อนการดำเนินงานตามนโยบาย “โรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา” “โรงเรียนคุณภาพระดับมัธยมศึกษา” และ “โรงเรียน STAND ALONE” เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเสมอภาคทางการศึกษา และยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๕๖). **คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล**. กรุงเทพมหานคร : องค์กรรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๕๖). **คู่มือการบริหารโรงเรียนในโครงการพัฒนาการบริหารรูปแบบนิติบุคคล**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- โครงสร้างประชากรไทยกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต**. (๒๕๖๓). สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, สืบค้นจาก <http://biology.ipst.ac.th/?P=๙๑๓>
- ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๖๒). **นโยบายและจุดเน้น ของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔**.
- แผนบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กจังหวัดอุดรดิษฐ์**. (๒๕๖๓). สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรดิษฐ์, สืบค้นจาก <https://shorturl.asia/hGcN๘>
- พีรานุช ไชยพิเดช. (๒๕๕๘). **รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนนิติบุคคล ในกำกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๕๘ วารสารราย ๖ เดือน
- ภูมิศรันย์ ทองเลี่ยมนาค. (๒๕๖๕). **มองศักยภาพการศึกษาไทยผ่านรายงานเว็ลด์แบงก์**. สืบค้นจาก <https://www.eef.or.th/article-๑๑-๑๒-๒๐/>
- (ร่าง) **แผนปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา (ฉบับปรับปรุง)**. (๒๕๖๓). คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา. สืบค้นจาก <http://nscr.nesdc.go.th/>